

-
-
- ❖ 1. Što je to - filozofirati?
 - ❖ 2. Kako netko počinje filozofirati?

Čuđenje i mudrost

Zašto?

- ❖ Poznati svijet postao upitan
- ❖ znatiželja
- ❖ volja za znanjem
- ❖ sposobnost čuđenja

*Čuđenje potiče na
volju za znanjem.*

Aristotel, *Metafizika*, 982b

- ❖ Jer zbog čuđenja ljudi se danas počinju baviti mudrošću, kao što su se i prvotno počinjali, čudeći se u početku očitim neobičnostima, a zatim napredujući pomalo stali su dvojiti i o krupnijim stvarima, kao o mijenama mjeseca, sunca i zvijezda te o nastanku svega. Onaj pak tko dvoji i čudi se taj misli kako ne zna (zbog toga je i ljubitelj priča donekle ljubitelj mudrosti, jer se priča sastoji od čudesa).

philos + sophia

- ❖ Ljubitelj mudrosti = tražitelj (ne vlasnik ili posjednik)
- ❖ Npropitano znanje (Odakle znaš?)
- ❖ Sokrat (470. - 399.) je mudriji od svih
- ❖ “...jer ja ne vjerujem da znam ono što ne znam.”

Filozofija:

- ❖ - traži utemeljeno znanje, bez pretpostavki: tradicije, vjere, mnijenja
- ❖ - ne isključuje ni jedno područje iz svog istraživanja
- ❖ - pri utemeljenju sama traži primjereni način (metodu).
- ❖ - pretpostavlja da razum ima svoje razloge u sebi samome, da se oni pokazuju u mišljenju i da mu je mjerilo razum koji je zajednički svim ljudima.

Objekt filozofije

- ❖ - cijeli svijet našega **iskustva**

Prostor

Gdje su stvari?

Svijet

Što je zbroj svih stvari?

Spoznaja

Odakle znam za stvari?

Bitak

Što znači da stvari postoje?

Stvari iskustva

A diagram consisting of a vertical stack of four rectangular boxes, each containing a philosophical question. To the left of each box is a label in italics: 'Prostor', 'Svijet', 'Spoznaja', and 'Bitak'. To the right of the stack, four lines originate from the right edge of each box and converge towards a single point. This point is labeled 'Stvari iskustva'.

Opojmljivanje

- ❖ Filozofija dolazi do pojmova koji su objekti mišljenja.
- ❖ Uz njihovu pomoć filozofija shvaća zbilju, uređuje iskustva, uspostavlja odnose u mnoštvu stvari tražeći u podnožju ono što im je zajedničko.

Mudrost i životna forma

- ❖ U svojim začecima filozofija je neodvojiva od načina življenja.
- ❖ Tko uči postavljati filozofska pitanja, ne usvaja samo drukčiji pogled na svijet, nego zauzima i drukčiji stav prema svijetu. (Platonov mit o pećini)

Ljudsko djelovanje

<p><i>Teorija</i> (Znanje)</p> <p><i>vita contemplativa</i></p>	<p><i>Praksa</i> (Djelovanje)</p> <p><i>vita activa</i></p>	<p><i>Poezija</i> (Proizvodnja)</p> <p><i>vita activa et contemplativa</i></p>
<p>Filozofija Znanost Teologija</p>	<p>Politika Pedagogija Moral</p>	<p>Tehnika Umjetnost</p>

Filozofija

- ❖ je proces samooblikovanja (ne učenje podataka, nego oblikovanje sposobnosti, stjecanje uvida koji određuju život)
- ❖ U antici se vrijednost filozofije mjerila na praktičnom načinu života filozofa
- ❖ Mudrost je suglasje života i mišljenja
- ❖ Filozofija nije neko zvanje, nego djelovanje povezano s ljudskim načinom života.
- ❖ Filozofija nije gotovi fundus znanja. Ona je mišljenje na putu. Aktivnost.
- ❖ Ne uči se filozofija. Uči se filozofirati.

Dvojba i mudrost

- ❖ Izvori filozofije

Dvojba i izvjesnost

- ❖ Dvojba potiče na sumnju u svako stečeno znanje.
- ❖ Ne dopušta prebrzo prihvaćanje.
- ❖ Tjera na postavljanje u pitanje pojedinačnih znanja i uopće mogućnosti sigurne spoznaje.

Gorgija (485. - 380.)

- ❖ **Ne postoji ništa.** (Kako znamo da postoji svijet izvan naše predodžbe?)
- ❖ **Ako nešto i postoji, nije spoznatljivo.** (Ako nešto postoji, kako znamo da ga spoznajemo onako kakvim jest?)
- ❖ **Ako je nešto i spoznatljivo, nije moguće to podijeliti s drugima.** (Ako drugom i kažem neku spoznaju, kako znam da on razumije isto što i ja?)

Što znam?

- ❖ *Skepsis* = istraživanje:
- ❖ Opažanje: daje nam nejasne, uske i proturječne informacije.
- ❖ Moral i pravo: ne važe apsolutno, ovise o kulturi i mijenjaju se tijekom vremena.
- ❖ Razumska spoznaja: potražimo li zadnje utemeljenje, upadamo u aporije (bezizlazje).

Cilj dvojbe

- ❖ Bez dvojbe mišljenje okameni u dogmatizmu.
- ❖ Pironov skepticizam služi miru duše: *čovjek se ne uznemiruje zbog stvari o kojima ne može suditi.*
- ❖ U novovjekoju filozofiji dvojba je metodički princip: valja sumnjati sve dok ne dospijemo do onoga u što više ne možemo sumnjati.
- ❖ Ograničiti područje unutar kojega možemo nešto znati i odvojiti ga onoga koje nam je nespoznatljivo.

Kritika i prosvjetiteljstvo

- ❖ Filozofija ne počinje od početka.
- ❖ Prije nego počne već postoje predodžbe svijeta, stavovi...
- ❖ Da bismo živjeli moramo graditi na postojećem znanju.
- ❖ Potrebno stalno preispitivanje i hod naprijed.
- ❖ Ono što mislimo određuje kako živimo.

Kritika (*krisis* - prosudba)

- ❖ Počeci: kritika mitova (mythos = priča). Autoritet mita ne dolazi iz razloga i istine, nego iz početka u pravrijeme.
- ❖ Filozofija se trudi pojasniti svijet iz principa, a ne iz priče.

Pravo

Instrument moćnih
za podjarmljivanje slabih

Instrument slabih
za zaštitu od moćnih

Svako vrijeme razvija svoje predodžbe

Postoji li nepromjenjivo prirodno pravo?

Analiza i kritika prava

Kritika

- ❖ ...je porast znanja
- ❖ ...samospoznaja
- ❖ ...podloga novim i drukčijim mogućnostima mišljenja i djelovanja.
- ❖ ...je prosvjetljenje čovjeka o njemu samom.
(*Prosvjetiteljstvo je izlaz čovjeka iz nesamostalnosti koju je sam skrivio. Nesamostalnost je nesposobnost služiti se svojim razumom bez vodstva nekoga drugoga. E. Kant*)

Težina prosvjetiteljstva

- ❖ Filozofija traži spremnost prekida s navikama mišljenja.
- ❖ Oslobađa i neugodna je.

Tri nelagode

- ❖ Heliocentrični sustav (Kopernik)
- ❖ Evolucija (Darwin)
- ❖ Teorija nesvjesnog (Freud)

Spoznaja i interes

- ❖ Motivi traženja znanja moraju biti razvidni.
- ❖ (Ne samo: *što je nešto?*, nego i: *zašto pitam o tome?*, *što želim postići?*, *kojim putem mogu doći?*)

Spoznaja i interes

Prirodne znanosti	<i>tehnički interes</i>	Predviđanje Izvodivost Uspjeh
Humanističke znanosti	<i>praktični interes</i>	Razumijevanje Komunikacija
Kritičko društvene znanosti	<i>emancipacijski interes</i>	Neovisnost Sloboda

Potruga za smislom i sebstvo

- ❖ Tko postavlja pitanja?
- ❖ Pogled od svijeta i stvari upućujemo na same sebe: biti-u-svijetu.

Izvori pitanja o smislu

- ❖ Svakodnevní je život uglavnom usmjeren prema određenim ciljevima. Rijetko prema cjelini.
- ❖ *“Ustajanje, tramvaj, četiri sata u uredu ili tvornici, ručak, tramvaj, četiri sata rada, večera, spavanje, ponedjeljak, utorak, srijeda, četvrtak petak, subota; uvijek isti ritam - to je za dugo vremena ugodan put. Jednog dana pred nama stoji ‘zašto’, a s tom zasićenošću u koju se umiješa čuđenje, sve započne.”*
- ❖ (Albert Camus)

Apsurd

- ❖ Apsurdno nas može spopasti iznenada. Bilo gdje. Bilo kada.
- ❖ Svijet postane tuđi. Zaskoče nas pitanja što radimo u njemu.
- ❖ Apsurdno se smjesti između čovjeka koji traži smisao i svijeta koji ne daje odgovor.

Granične situacije (Karl Jaspers)

- ❖ Smisao na koji čovjek oslanja svoj život može biti postavljen u pitanje.
- ❖ Na granicama se pokazuje koliko može nositi.

Granične situacije

Povijesnost	Živimo u određenom vremenu s određenim pretpostavkama, mogućnostima i granicama	Moram prihvatiti jedincatost i neponovljivost svoga života.
Smrt	Konačnost života postavlja u pitanje svaki smisao.	Moram se pred smrću odlučiti što mi je važno a što nevažno.
Patnja	Ne postoji savršena sreća. Poraz pripada ljudskom životu i ljudskom biću.	I u porazima moram naći put do samoga sebe.
Borba	Imam pravo na mjesto u svijetu kao što to pravo imaju i drugi.	Moram svoj životni put pronaći u napetostima između svojih i tuđih interesa.
Krivnja	Svako djelovanje uključuje i moguću krivnju.	Moram donositi odluke i kada nemam zadnjeg uporišta i sigurnosti.

Smrt

- ❖ ...je krajnja situacija, neizbježna je, nitko nam je ne može oduzeti.
- ❖ ... nas postavlja pred pitanje da li je ono što činimo važno.
- ❖ ... nas nuka da osvjetlimo svoj biti-u-svijetu.